

середньої освіти спонукатиме учнів до актуалізації наявних і активного пошуку відсутніх знань, використання для цього самих різних видів діяльності і різноманітних джерел інформації. Також зумовлюється необхідність застосування знань у нестандартних ситуаціях, розуміння багатозначності інформації, орієнтування в світі інформаційних потоків, що мають велике значення в загальнокультурному розвитку особистості, особливо в умовах сьогодення під час воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чорноус, О. В. (2024). Проектування електронних ресурсів навчального призначення як складова освітнього процесу в умовах воєнного стану. У *Компетентнісно орієнтоване навчання: Виклики та перспективи* (с. 247–249). Видавничий дім «Освіта». URL: <https://undip.org.ua/library/kompetentnisno-oriien>

2. Arbogast, M. A. (2019). Immersive technologies in preservice teacher education: the impact of augmented reality in project-based teaching and learning experiences. The University of Toledo. URL: <https://etd.ohiolink.edu/>.

Шевчук Л. М.

*Інститут педагогіки НАПН України
(Київ, Україна)*

РОБОТА УЧНІВ З НАВЧАЛЬНИМИ ТЕКСТАМИ: КОРОТКО ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ПОСЛІДОВНО-СИМЕТРИЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

Для сучасної загальної середньої освіти України важливою й актуальною є проблема забезпечення організації освітнього процесу для формування компетентностей, оптимального розвитку і самореалізації кожної особистості (Алексєєва, Арістова, Малихін, Попов, 2022). Особливої уваги потребує проблема самостійного опрацювання здобувачами освіти навчальних текстів.

Формуванню умінь і навичок роботи учнів з навчальними текстами сприятиме застосування авторської послідовно-симетричної технології. Упровадження зазначеної технології потребує усвідомлення і врахування педагогами сутності поняття «технологія навчання».

О. Малихін трактує поняття «технологія навчання» як «переведення предметного знання в систему управління учбовою діяльністю», яке «здійснюється мовою дидактики» (Малихін, 2011, 110). Технологія навчання є визначальним фактором визначення структури і змісту освітньої діяльності здобувачів освіти, впорядкованою діяльністю вчителя й відповідними діями учнів.

Вважаючи технологію наукою про майстерність, І. Малафійк (Малафійк, 2009) окреслює поняття «педагогічна технологія» («технологія навчання») так:

- «своєрідний алгоритм дій, правильне виконання яких та ще у заданій послідовності повинно привести до запланованого кінцевого результату»;

- «послідовність дій учителя й учнів, при виконанні якої, врахувавши індивідуальні та вікові особливості учня та професійно-методичний рівень учителя, запланований результат обов'язково має настати».

За С. Бондар, педагогічна технологія – це «інтегративна модель навчально-виховного процесу з чітко визначеними цілями, спроектованими на досягнення мети, діагностикою поточних і кінцевих результатів, розбивкою навчально-виховного процесу на окремі компоненти, чітке та неухильне виконання певних навчальних дій в умовах оперативного зворотнього зв'язку» (Бондар, 2010, 27).

О. Антонова трактує поняття «педагогічна технологія» як комплексну інтегративну систему, компоненти якої – упорядковані операції та дії, і, водночас, як «спеціальний набір форм, методів, способів, прийомів навчання та виховних засобів, системно використовуваних в освітньому процесі на основі декларованих психологопедагогічних установок, що приводить завжди до досягнення прогнозованого освітнього результату з допустимою нормою відхилення» (Антонова, 2015).

Для послідовно-симетричної технології характерна спрямованість на формування умінь і навичок роботи учнів з навчальними текстами, розвиток текстотворчої компетентності, перенесення акценту з викладання на самостійну активну навчальну діяльність здобувачів освіти.

Корисним і перспективним є застосування авторської послідовно-симетричної технології для опрацювання текстів різних стилів, жанрів та розвиток в учнів відповідної здатності до текстотворення й формування умінь. В основі послідовно-симетричної технології – урахування особливостей процесу читання, когнітивно-комунікативних аспектів тексту, поступове ускладнення навчальної діяльності учнів та перехід від репродуктивної до творчої роботи учнів з навчальним текстом, сприймання тексту як зразка для власної текстотворчої діяльності.

Комплексний ефект від упровадження послідовно-симетричної технології полягає у:

- формуванні умінь і навичок учнів самостійно опрацьовувати навчальні тексти й створювати власні тексти;
- розвитку мислення й мовлення школярів, їхніх творчих здібностей;
- здійсненні позитивного виховного впливу на особистість кожного здобувача освіти.

У назві технології відображена її сутність. Так «послідовність» полягає у тому, що упровадження авторської послідовно-симетричної технології передбачає поступове ускладнення роботи учнів з навчальними текстами:

- 1)самостійне ознайомлення учнів із незнайомим текстом;
- 2)впізнавання абзаців, речень, слів, які трапляються у тексті;
- 3) перечитування тексту з різною метою;
- 4)аналіз тексту (опрацювання тестів, формулювання відповідей на запитання й запитань; робота над планом; доповнення й заповнення таблиць і схем за змістом тексту, для порівняння двох текстів тощо);
- 5) відтворення тексту (детальний, стислий або вибірковий переказ, переказ від імені заданого персонажа, зі зміною послідовності подій тощо);
- б) відновлення знайомого тексту (абзаців, речень, слів);

7) доповнення тексту без попереднього ознайомлення (тексту, абзаців, речень, слів);

8) конструювання тексту (абзаців, речень, слів) із запропонованих матеріалів;

9) створення власного тексту (за аналогією; з використанням допоміжних матеріалів та без них).

«Симетричність» забезпечує те, що вихідною точкою і запланованим результатом є текст. Спочатку – це текст запропонований, у перспективі – текст як продукт текстотворення учнів.

Використання послідовно-симетричної технології здійснюється на засадах особистісно орієнтованого, діяльнісного і текстоцентричного підходів, на матеріалі текстів різних стилів та жанрів.

Вчитель здійснює опосередковане або безпосереднє керівництво діяльністю учнів. Перевага надається індивідуальній самостійній роботі учнів з навчальними текстами, навчанню у власному темпі, що призводить до опрацювання різних текстів, добровільному об'єднанню учнів у пари або групи за умови опрацювання аналогічних текстів. Періодично здійснюється групування або утворення пар учителем (для застосування прийому «Відблиск зірки», моделей роботи у парах «Вчитель – учень», «Спостерігач» тощо). Застосування таких способів організації освітнього процесу забезпечує покращення ефективності роботи здобувачів освіти з навчальними текстами завдяки активній навчальній діяльності учнів та досягненню успіху, оптимальне використання часу, оптимізацію праці вчителя, який отримує можливість надати допомогу учням з низьким рівнем навчальних досягнень. Гарантоване досягнення окреслених цілей навчання можливе лише за умови урахування рівня читацьких умінь та індивідуальних особливостей здобувачів освіти, психологічних закономірностей опрацювання текстового матеріалу. Досягненню запланованих результатів також сприяє систематичне здійснення контролю за якістю виконання завдань (які, у більшості випадків, виконуються письмово), застосування рефлексії та коригування.

Доступна відтворюваність компонентів послідовно-симетричної технології є стимулом для її застосування в освітньому процесі сучасних закладів загальної середньої освіти України. Водночас в умовах сьогодення існує потреба у «реалізації превентивних психолого-педагогічних, психолого-дидактичних, суто дидактичних і методичних дій, котрі можуть забезпечити мінімізацію освітніх втрат в умовах воєнного стану» (Алексєєва, Арістова, Малихін, Топузов, 2023, 19), що впливає на специфіку застосування послідовно-симетричної технології для роботи учнів з навчальними текстами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєва, С., Арістова, Н., Малихін, О., Попов, Р. (2022) Дидактичні форми організації освітнього процесу сучасного закладу освіти. *Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Історія», Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка»)*, 1 (1), 339–347.

2.Алексеева, С., Арістова, Н., Малихін О., Топузов, О. (2023) Методологічні та дидактичні засади компенсації освітніх втрат здобувачів повної загальної середньої освіти. У О. Топузова (Ред.), М. Головка (Уклад.), *Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України. [Електронне видання]*. Київ, Педагогічна думка, 19–25.

3.Антонова, О. (2015) Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема. У Л. Березівська (Ред.), Т. Філімонова, С. Тарнавська, І. Орищенко та ін. (Уклад.), *Сучасні технології в освіті. Ч. 1. Сучасні технології навчання, 2*, (с. 8–15). НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

4.Бондар, С. (2004) Педагогічна технологія: структура і вимоги до її проектування. *Школа першого ступеня: теорія і практика: збірник наукових праць Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди*, 10, 27–33.

5.Малафійк, І. В. *Дидактика*. Київ: Кондор, 2009. <https://www.info-library.com.ua/books-text-4322.html>

6.Малихін, О. (2011) Технологія формування пізнавальної самостійності студентів вищих педагогічних навчальних закладів у процесі навчання іноземної мови. *Педагогіка вищої школи*, 11, 110-121.

7.Шевчук, Л. (2019) Від сприймання тексту – до текстотворення (на прикладі застосування симетрично-послідовної технології). *Contemporary innovative and information technologies of social development: educational and legal aspects*, 24, 421– 428.

8.Шевчук, Л.М. (2020) Про роботу учнів початкової школи над текстами: короткий опис послідовно-симетричної технології. *The XI th International scientific and practical conference «Theoretical foundations of modern science and practice» (06-07 April 2020), Melbourne, Australia*. International Science Group, м. Мельбурн, Австралія, 499-500.

Шлєіна Л. І.

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
(Запоріжжя, Україна)*

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Державна гендерна політика в Україні регулюється правовими актами як національного, так і міжнародного рівнів. Міжнародні стандарти гендерної рівності та законодавство демократичних країн базуються на трьох моделях: формальній, протекціоністській та субстантивній, причому субстантивна модель наголошує на важливості забезпечення рівних можливостей для чоловіків і жінок у реалізації їхніх прав. Україна ратифікувала низку міжнародних документів, які проголошують цінність прав людини, закріплюють принцип рівності чоловіків і жінок та забороняють дискримінацію за статевою ознакою. На основі цього було створено національне законодавство щодо рівності прав і можливостей для обох статей, а також механізми для його реалізації. Хоча законодавство України в цій сфері ще розвивається, як міжнародні, так і національні акти та нормативні документи, що стосуються формування гендерної культури (ГК) серед молоді, вже становлять основу для впровадження принципів гендерної рівності в суспільні відносини та вищу освіту.

Ключовим аспектом соціально-економічної політики, що має бути впроваджений у систему вищої освіти, є зміна уявлень про соціальні ролі